

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ НЕЗАДОВОЛЕННЯ ТА ГНІВУ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

4. Петрушов В.М. Європейський адогматизм: метафізики // *Вопросы философии*. – 1997. – №7. – С. 164 – 175.
5. Скотний В.Г. Філософія освіти: історико-філософська ретроспектива, сучасні інтенції. – Харків, 2007. – 376 с.
6. Хюбнер К. Рефлексия и саморефлексия // *Вопросы философии*. – 1997. – №7. – С. 164 – 175.
7. Шестов Л. Апофеоз беспочвенности: Опыт адогматического мышления. – Л.: Изд-во Ленинград. Ун-та, 1991. – 214 с.
8. Шестов Л. На весах слова // *Соч. в 2-х т.* – М.: Наука, 1993. – С. 11 – 84.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2009

УДК 130.2:316.28:008

Анастасія Яворська, аспірантка кафедри англійської філології
Львівського національного університету
імені Івана Франка

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ НЕЗАДОВОЛЕННЯ ТА ГНІВУ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У даній статті досліджуються прямі висловлювання, тобто такі, які характеризуються експліцитним вираженням незадоволення/гніву.

Ключові слова: незадоволення, гнів, семантична структура, семантичний компонент (сема), структурно-семантичний аналіз, прямі та непрямі висловлювання.

Актуальність проблеми. У сучасній лінгвістиці можна знайти достатню кількість досліджень, присвячених емоціям (Вежбицкая 1996, 2001; Шаховський 1983, 1987; Шингаров 1971, Додонов 1978, Болотов 1981, Ізард 1980), а особливо, вивченню позитивних емоцій, які вважаються і “сприймаються як мовна норма” [6]. У даній статті розглядається інший бік емоцій dark side of emotions [6], тобто негативних. Щодо кількісного складу кожна одиниця даної системи представлена нерівномірно: згідно з дослідженнями вчених, найширше в мові відображається негативно-емоційний стан гніву, і найменше – пригнічений стан. У цьому плані, згадані одиниці перебувають у такій послідовності: гнів, страх, смуток, зневага, незадоволення, роздратування, пригнічений стан [6].

З поміж усіх елементів, які формують систему негативної емотивності (зневага, смуток, страх, пригнічений стан), ми зосередимо свою увагу на таких одиницях негативного спектру як ‘anger’ та ‘annoyance’ (“гнів” та “незадоволення”).

Гнів психологи відносять до базових емоцій. Відомо, що англійцям як нікому властива стриманість і контроль над своїми емоціями, це, як стверджує Нікішина, – “основні елементи

англійської моделі поведінки” і “єдине, що може вивести з себе істинного англійця, – це вульгарна і недостойна поведінка інших...” [8].

Мета статті – аналіз структурно-семантичних особливостей засобів вираження незадоволення та гніву сучасній англійській мові, а також їх мовна реалізація у творах сучасних англійських та американських авторів.

Об’єктом дослідження були дієслівні синонімічні ряди “to anger/to annoy”.

Матеріал дослідження: статті тлумачних словників; сучасна англійська та американська література.

Методи дослідження: компонентний аналіз семантичної структури слів, які виражають незадоволення (annoyance) та гнів (anger) у сучасній англійській мові на основі словникових дефініцій синонімічних груп дієслів “to anger”/“to annoy”; контекстологічний аналіз.

Структурно-семантична особливість різних частин мови проявляється у кількох напрямках – словотвірної, змістової та компонентної структури [6].

Проблема емоційності на морфологічному рівні розглядалась у роботах вчених О. Есперсена, Г. Морчепда, І. Арнольда та інші. Розглядаючи проблему емоційності, зумовленої словотвірними засобами, О. Есперсен зазначає, що суфікс **-ish**

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ НЕЗАДОВОЛЕННЯ ТА ГНІВУ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

сприяє виникненню негативної оцінки, яка підсилюється, якщо цей суфікс приєднати до іменної основи: *childish, oldish, goatish, dullish, old ladyish*, а також до основи власних імен: *Leonardoish, Dickensish, Twainish*.

Найважливішими іменними суфіксами негативної оцінки є **-ard, -eer, -ster/-aster** та напівсуфікс **-monger**: *drunkard, coward, hipster, profiteer, black marketeer, scare-monger, war-monger*. У сучасному підлітковому слензі використання суфікса *-o* відображає зневажливе ставлення до людини: *kiddo, oldo* [6].

Для ідентифікації сем незадоволення/гніву використано компонентний аналіз словникових дефініцій лексичних одиниць синонімічних рядів дієслів “to anger”/“to annoy”. “Anger”/“annoy” – представники головного значення, котрі входять в означення усіх членів рядів. Вони як самостійні лексеми потенційно включають у своє значення семантичні компоненти, притаманні усім членам ряду у будь-якій комбінації [3, 21]. Слова-ідентифікатори, тобто головні компоненти значення, повинні повторюватись у тих чи інших комбінаціях як інваріант усіх членів лексико-семантичної групи [3, 22]. Наприклад:

“He sometimes thought that the whole corpus of her behaviour derived from translating such phrases into action, but before he could feel much **irritation** with himself or her, she said: “You know what you’re in for; do you?” [10, 31]

Згідно з Macmillan English Dictionary for Advanced Learners “irritation” – 1. a feeling of being **annoyed** or impatient about something [12]. У даному прикладі ми спостерігаємо безпосередній семантичний зв’язок між словами *irritation* та *annoyance*, оскільки в словниковій дефініції вони тлумачаться одне одним.

“I **don’t care** about him anymore; I don’t feel anything at all about him, one way or the other. So much so I feel now it was rather silly to have tried at all” [10, 27].

Розглянемо другий приклад:

‘Please’, she kept shouting above the din. ‘Please. Would you stop being so **beastly** for a minute?’ [12, 22]

Beastly – 2. abominable, disagreeable.

Abominable – extremely bad, offensive or unpleasant.

Offensive – likely to make people upset or **angry**.

Beastly, згідно із словниками-тезаурусами, не входить у синонімічні ряди *anger/annoyance*; але між ними існує опосередкований семантичний зв’язок:

Beastly ! Abominable ! Offensive.

У ході дослідження синонімічних рядів слова

“anger”, були виявлено 24 дієслова, а саме – *anger, enrage, exasperate, incense, infuriate, madden, annoy, gall, irk, irritate, rankle, nettle, outrage, pique, provoke, rile, vex, aggravate, antagonize, displease, exacerbate, fret, miff, offend, rouse* та 29 іменників: *anger, annoyance, choler, fury, indignation, ire, rage, temper, vexation, wrath, exasperation, irritation, resentment, spleen, angriness, chafe, dander, displeasure, enagement, hackles, huffiness, infuriation, irritability, madness, offence, outrage, passion, pique, umbrage*.

Webster вказує, що по своєму значенню *anger* – найбільш загальне з усіх синонімів і просто означає емоційну реакцію надмірного незадоволення і не передбачає якусь конкретну ступінь інтенсивності. Справді, досліджуваний матеріал дозволяє зробити висновок про те, що *anger* у контексті творів художньої літератури може означати як і приступ злості, так і більш глибоке почуття; праведний гнів, тобто гнів цілком виправданий несправедливою ситуацією, а також гнів безпричинний, який не має під собою об’єктивного підґрунтя; гнів контрольований або стримуваний.

У тезаурусі Roget’s, де слова розміщені по тематичному принципу, знаходимо близько 300 синонімів і синонімічних утворень, виражених різними частинами мови і які відносяться до різних стилів і означають різні відтінки гніву, об’єднані тематичним заголовком **ANGER** [19].

У словнику Lexicon of Contemporary English зафіксовано близько 90 слів, які мають відношення до почуття гніву і об’єднані у розділі **ANGER**.

У складі синонімічних рядів слова “annoy” – 39 дієслів, а саме: *annoy, bother, harass, irritate, plague, provoke, rile, trouble, vex, anger, chafe, chivvy, disturb, exasperate, get at, harry, irk, madden, nettle, pester, ruffle, worry, aggravate, antagonize, beset, bug, devil, displease, eat into, enrage, fret, grate, hassle, infuriate, molest, peeve, rankle, tease, torment*; 34 іменника: *annoyance, anger, bother, displeasure, exasperation, irritation, nuisance, vexation, bind, bore, botheration, ire, irritant, pest, pique, aggravation, chafe, choler, frustration, harassment, hassle, huff, impatience, infliction, miff, pain, pinprick, plague, restlessness, snit, temper, thorn, torment, trial*.

В англо-українсько-російському словнику усталених фраз Медведєвої нараховується близько 150 фраз під тематичним заголовком “Невдоволення, роздратування”. [7]

Вираження незадоволення та гніву може бути прямим та непрямим. Прямими висловлюваннями незадоволення/гніву називаємо ті висловлювання, в яких гнів/незадоволення виражені експліцитно. Основною відмінною рисою прямих висловлювань незадоволення/гніву є те,

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ НЕЗАДОВОЛЕННЯ ТА ГНІВУ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

що їх іллокутивна ціль знаходить пряме відображення у мовній структурі використаного висловлювання.

У даному дослідженні ми торкнемося лише особливостей прямих висловлювань незадоволення та гніву.

Реалізацією незадоволення/гніву на лексичному рівні є різні лексико-граматичні класи слів з негативним емотивним значенням у їх семантичній структурі.

Таким чином, незадоволення та гнів можуть бути виражені:

1. Іменниками:

And then, evidently in some sort of fury, he returned to Jennifer, grasped her by her shoulders and kissed her. The aim, it seems, was to assert his proprietorial rights over my friend. [12, 36]

Or I would do a dramatic double take when she walked into the staffroom, to indicate my disapproval of her attire. [12, 36]

I went through the usual process with the boys – cold outrage, warm threats, admonitions to ‘shape up’. [12, 53]

She carefully wiped the edge of each plate and stared at its contents lovingly before she moved away. “I’m a failure,” VV said as he stuffed nutmeat steak into his mouth. “I’ve made a mess of my life” [20, 98 – 99].

1. Прикметниками, які можуть виступати в атрибутивній або предикативній функції; дієприкметниками:

Theresa looked at me with the sullen expression that so many people of her generation wear when one attempts to assail their ignorance. ‘Uh-huh,’ – she said [12, 20].

Although I hardly looked in their direction for the duration of my meal, I continued to be aware of their laughter. By the time I left restaurant, there were five cigarette stubs in the little tin ashtray on my table, and my mood was dark [12, 34].

“I think it’s a terrible name. I’m the creative man on the account. But that doesn’t matter either” [20, 77].

Інколи прикметники з позитивним значенням у їх семантичній структурі можуть вживатися у заперечній формі, і тоді вони також служать засобами вираження незадоволення/гніву, наприклад:

He had gone, and the directors followed him. Mr Pile cast one backward glance over the top of his pince-nez at Anderson, and the glance was not friendly [20, 73].

Sheba seems to have been rather outraged by this last comment, detecting in it a dig at her at her privileged naivety [12, 28].

‘... When I read your paper I was a bit confused. Ultimately, I’m afraid, I was disappointed’ [12, 56].

“Go on, eat it!” Toot-Toot said, sounding more offended than ever. “What’s wrong witchoo?” [13, 97].

1. Дієсловами:

He seemed to me so utterly wrong for her, and it irritated me that she couldn’t see it for herself [18, 10].

“Stay out of my places, Eve, unless you want me in yours” [10, 17].

Under the sign of “The Demon” the faded woman in pink sat propped on one elbow crying feebly, and trying to staunch a flow of blood from her nose [20, 88].

2. Прислівниками:

Anxious not to be difficult, Sheba apologized furiously. ‘This is a comprehensive school,’ Mawson told her... [12, 28].

“Let Rome in Tiber melt and the wide arch of the ranged Empire fall. Here is my - home. Drink up”.

“Oh, be your age,” she said a little impatiently [20, 85].

1. Займенниками:

“Look at it this way. It’s a good thing tonight, see. It can’t lose. So it’s three to one, maybe five to one on. So nobody can really make a killing. Next time it’s odds against, see, and you get right in with both feet”.

“Next time! It’s cost me ten bleeding nicker this time” [20, 86].

2. Вигуками, вставними словами та словосполученнями:

“Make it question and answer. What is Hey Presto? It is a cream that etcetera. What are its constituents? The rare oils of the tgojumba tree are blended with etcetera. How is it prepared? Analytical chemists working in conditions of aseptic etcetera. Christ, do I have to write them all for you?” [20, 95].

“What about your girlfriend? Take her down to the park with you”.

“Carol’s not my girlfriend, Mom”.

“Well, whatever she is. Goodness sakes, Bobby, I wasn’t suggesting the two of you were going to run off and elope” [14, 37].

1. Сталими виразами та фразеологічними словосполученнями:

“But ten pounds, Jerry. What about the rent?” The little woman stared with horror at her port.

“Now don’t you stick your nose into this” [20, 87].

Perversely, against the sense which told him he had better keep silent, Anderson said “I still think it stinks” [20, 76].

Отже, можемо зробити наступні **висновки**:

- комплексний підхід до вивчення засобів вираження незадоволення/гніву неможливий без компонентного аналізу (виявлення сем ‘anger’/ ‘anno’) у семантичній структурі відповідних синонімічних рядів слів;

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

- між синонімами можливий не тільки прямий, а й опосередкований зв'язок;
- реалізація незадоволення та гніву здійснюється за допомогою прямих та непрямих висловлювань, на основі розмежування відповідності/невідповідності когнітивного змісту висловлювання його ілюкутивній цілі.

1. Болотов В.И. Эмоциональность текста в аспектах языковой и языковой вариативности. – Ташкент: Фан, 1981. – 116 с.

2. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М.: Русские словари, 1996. – 416 с.

3. Гасько О.Л. Словотвірна структура та між частиномовний тезаурус лексико-семантичного поля “strong – weak” в історії англійської мови: 10.02.04 / ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів, 2004. – 222 с.

4. Додонов Б. И. Эмоция как ценность. – К.: “В мире эмоций”, 1987 г. – 272 с.

5. Изард К.Е. Эмоции человека. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 439 с.

6. Кузенко Г.М. Мовні засоби вираження емотивності. – К.: “КМ Академія” // “Наукові записки”, т. 18 – 2000.

7. Медведева Л.М., Медведева Н.Ю. Англо-українсько-російський словник усталених виразів. – К.: Укр. енциклопедія, 1992.

8. Никитина И.Ю. Выражение концепта anger (“гнев”) в современной английской и американской художественной литературе: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Никитина И.Ю. – М., 2008. – 25 с. (<http://www.philol.msu.ru/~ref/nikishina.pdf>)

9. Шингаров Г.Х. Эмоции и чувства как форма отражения действительности. – М.: Наука, 1971. – 223 с.

10. Amis K. Lucky Jim. – М.: Цитадель, 2002. – 304 с.

11. Cambridge Learner's Dictionary [2001]. – Cambridge University Press.

12. Heller Z. Notes on a Scandal. – London: Viking, 2003. – 243 p.

13. King S. Green Mile. – New York: Pocket Books, 1999. – 536 p.

14. King S. Hearts in Atlantis. – New York: Pocket Books, 2000. – 672 p.

15. Longman Dictionary of Contemporary English [2006]. – Pearson ESL.

16. Macmillan English Dictionary for advanced learners [2002]. – Macmillan Publishers Limited.

17. Oxford Advanced Learners Dictionary [2000]. – Oxford University Press.

18. Park S. Annunciate. – New York: HarperCollins Publishers, 2001. – 294 p.

19. Roget's thesaurus of English words and phrases [2000] / Davidson G. – Penguin Books.

20. Symons J. The 31st of February. – London: House of Stratus, 2001. – 212 p.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2009

УДК 3771.1:63

Людмила Романенко, аспірант Інституту професійно-технічної освіти АПН України,
м. Київ

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Розглядаються проблеми формування навчально-виробничого середовища спрямованого на стимулювання розвитку професійних інтересів та підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, навчально-виробниче середовище, професійний інтерес, кваліфікований робітник.

Постановка проблеми. Система професійно-технічної освіти розглядається як сукупність умов для формування професійних інтересів, особистісного професійного становлення, всебічного саморозвитку молодшої людини. Професійно-технічний навчальний заклад (ПТНЗ) як інституційна форма організації професійного навчання й виховання зберігає низку сутнісних характеристик. Це означає, що сьогодні головним напрямом побудови й розвитку будь-якого

професійно-технічного навчального закладу є створення умов для професійного навчання, виховання та розвитку особистості шляхом створення навчально-виробничого середовища.

Ідея формування освітнього середовища як умови навчання, виховання учнів має об'єктивну обумовленість.

Аналіз стану педагогічної практики і психолого-педагогічної літератури свідчить про існуючі протиріччя, що виникають між: